

De 13e-eeuwse Sebastiaankerk in Bierum is een van de oudste bakstenen kerken in Groningen. De restauratie van het bedehuis met de geschilderde gewelven is recent afgerond. „Het huis van God kun je geen onafgewerkte muren geven.”

■ Bastiaan van Soest

De enorme steunbeer houdt de toren op zijn plek. beeld Sjaak Verboom

Baksteenimitatie in de gewelven. Rechts Sebastiaan. beeld Sjaak Verboom

Liturgisch centrum met preekstoel uit de 17e eeuw. beeld Sjaak Verboom

Het interieur van de 13e-eeuwse Sebastiaankerk in het Groningse Bierum. beeld Sjaak Verboom

Romaanse baksteenbouw in Bierum

Bij de ingang van de scheefgezakte kerktoren liggen takjes op de grond. Ze vallen uit de galmgaten waar vogels hun best doen om een nest te maken. „De galmgaten zijn met de restauratie afgesloten met gaas, maar we moeten er maar eens naar kijken of ze nog steeds dicht zijn”, zegt bouwkundige Jur Bekooy van Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK). Hij begeleidde de onlangs afgeronde restauratie van het rijksmonument dat sinds 2014 eigendom is van de SOGK. „Ik noem de kerk de Bastiaankerk, omdat mijn zoon zo heet.” Een olijke knipoog vergezelt zijn woorden.

Het markante kerkgebouw met de enorme steunbeer tegen de toren staat op een verhoogde woonheuvel, die in Groningen een „wierde” wordt genoemd. Een dorp werd vaak op zo'n natuurlijke hoogte gebouwd, die gebruikt werd om bij hoogwater heen te vluchten. Vaak werd daar de kerk gebouwd.

Baksteenimitatie

De kerk van Bierum is vervaardigd van baksteen. „Eerdere kerken werden

gebouwd van tufsteen uit de Eifel, een schaars en duur product. In 1196 herontdekten de monniken in Aduard het maken van bakstenen. Voor baksteen is klei nodig en die is hier voldoende voorhanden.”

De kleine, gedrongen rondboog-raampjes kenmerken de romaanse bouw. De baksteenarchitectuur wordt binnen in de kerk voortgezet, althans, zo lijkt het. „Vanaf het begin van de romaanse tijd zie je baksteenimitatie. De gewelven en muren zijn prachtig in verschillende stijlen met motieven gedecoreerd. Het huis van God kun je geen onafgewerkte muren geven.”

Restauratie

In de jaren vijftig werd de kerk gerestaureerd. Dat was mede nodig vanwege de oorlogsschade. In het noorden van Groningen werd in april 1945 hevig gevochten. De kerk liep schade op aan de toren en de gewelven. Bij die restauratie zijn de schilderingen blootgelegd. Die waren onzichtbaar door een laag pleisterkalk die vermoedelijk in de 17e eeuw is aangebracht.

Door de aardbevingen in het gaswinningsgebied ontstonden er scheuren in de gewelven en ribben. „Als er bevingsschade is, combineren we dat met ander herstel. Dat is beter voor het gebouw en financieel

aantrekkelijk. Bovendien was het gebouw verrommeld door elektrabuizen, straalkacheltes en lopers.” De kerk ging in 2019 voor zes maanden in de steigers.

Het restaureren van de scheuren bleek een uitdaging. „De oorzaak van de scheuren is triest. Maar het fenomeen scheur is ons niet vreemd. Bovendien hebben kerken in de loop van de eeuwen al zoveel doorstaan dat ze echt niet direct inzakken. Zo'n scheur wordt eerst goed schoongespoeld. Daarna injecteren we de omgeving met minerale mortel, niet zwakker en sterker dan het omringende materiaal. Als laatste wordt de scheur dichtgemaakt. Het is een tijdrovend en kostbaar proces. Maar de schade is nu duurzaam gerestaureerd.”

Steunbeer

Vanwege het verzakken van de toren en een deel van de kerk werd in de 15e eeuw een enorme steunbeer tegen de kerk gebouwd. Bekooy vindt het een goed voorbeeld van hoe restauraties in de loop van de eeuwen gebouwen hebben veranderd. „Er is in honderden jaren zoveel aangepast. Die steunbeer is een merkwaardig ding, maar het maakt de kerk erg herkenbaar. Het gaat erom dat je de essentie van zo'n mooi gebouw kunt behouden.”

Jur Bekooy van de Stichting Oude Groninger Kerken. beeld Sjaak Verboom

Sebastiaan is nu weer zichtbaar

De Sebastiaankerk werd op 20 januari weer in gebruik genomen. Die datum was niet zomaar gekozen. Het is de sterfdag van Sebastiaan. Deze heilige overleed op 20 januari 288. Hij werd doorstoken met pijlen. Om die reden wordt hij afgebeeld met een pijl in zijn hand.

Sebastiaan, geboren in Narbonne, was leider van de praetoriaanse garde, de lijfwacht van keizer Diocletianus. Toen deze ontdekte dat Sebastiaan christen was, werd hij gedood. Waarom de in ridderuitmonstering afgebeelde heilige Sebastiaan in de kerk in het Groningse Bierum een centrale plaats kreeg, naast Gregorius de Grote, is niet bekend. Bij de restauratie is naast Sebastiaan ook een nog oudere schildering zichtbaar gemaakt.